
Drie Generaties Tuinbazen Gussekloo op Duivenvoorde

Al 5 eeuwen waren de eigenaren van Kasteel Duivenvoorde in Voorschoten een grote werkgever in de regio Voorschoten met het uitgebreide landbezit rondom het kasteel. Maar als de Zeeuwse jonkheer Nicolaas Johan Steengracht (1806-1866) eigenaar wordt van Kasteel Duivenvoorde heeft hij grootse plannen, hij vraagt de bekende tuinarchitect J.D. Zocher(1791-1870) een park aan te leggen rondom het kasteel in de Engelse landschapstijl. (Mode in de tijd) Rond 1840 wordt het werk ter hand genomen met weer veel werkrachten uit de regio.

Willem Gussekloo (1796-1847)

Willem wordt in 1842 gevraagd tuinbaas te worden op kasteel Duivenvoorde. Hij is dan 46 en heeft al een werkzaam leven achter zich.

Een terugblik:

Willem werd op 1 december 1796 geboren in Zeist en is op 19 november 1823 in Utrecht getrouwd met Hendrijntje Olijslager. Het vermoeden is dat hij het vak van tuinman heeft geleerd in Utrecht. Bij zijn huwelijk waren drie tuinmannen aanwezig als getuigen (Johannes Petrus Metzger, Gerrit Eggink en Jacobus Achterberg).

Na zijn huwelijk vertrekt hij vrij snel naar Jutphaas, naar de Hofstede de Liesbosch, waar hij tuinman of tuinbaas wordt. Zijn eerste drie kinderen worden in Jutphaas geboren:

Gerrit geboren op 15-06-1825, Geertrui geboren op 18-06-1827 en Dirk geboren op 26-09-30. Tot in ieder geval 1831 is Willem Gussekloo werkzaam als tuinman (baas) op Hofstede de Liesbosch aan de Vaartsche Rijn bij Utrecht en Jutphaas.

Uit de Utrechtse courant van 2 december 1831: "uit de hand te koop 60 essen boomen waaronder geschikt tot werkhout; te bevragen bij W. Gussekloo, tuinman op de hofstede de Liesbosch aan den Vaartsche Rijn bij Utrecht en Jutphaas".

In 1838 duikt Willem Gussekloo op in de heerlijkheid Veur, een onderdeel van het ambacht Voorschoten waarvan de Heren van Duivenvoorde ambachtsheer waren. In dat jaar 1838 wordt in Veur zijn vierde kind Willemijntje geboren op 12 juli.

Ook tijdens de volkstelling van 1839 wonen de Gussekloo's in Veur. Waar hij precies in Veur werkt en woont is nog iets voor nader onderzoek. (Tot zover de terugblik)

Willem wordt begin 1842 tuinbaas op Duivenvoorde. De eerste keer dat we hem tegenkomen in het kasboek (Nationaal Archief) van Nicolaas Steengracht is in februari 1842. Hij wordt ingehuurd voor 300 gulden per jaar (te betalen in 4 termijnen). Per kwartaal wordt ook nog 7,50 gulden betaald aan Willem voor het kopen van turf. Vanaf februari 1844 gaat zijn vergoeding met 50 gulden per jaar omhoog.

In maart 1842 wordt de inhuur van Willem Gussekloo als tuinbaas van Duivenvoorde bezegeld door het betalen van een goodspenning van 5 gulden door Nicolaas Steengracht aan Willem. *(Een goodspenning is een vorm van handgeld, twee maal per jaar betaald aan een werknemer waarmee de verlenging van het arbeidscontract werd bevestigd.)*

Willem woonde met zijn vier kinderen in de tuinmanswoning op het landgoed. Het was een familiebedrijf dat tuinbaasschap, de hele familie werkte mee. Zo wordt aan de vrouw van Willem in november 1842, 12 gulden betaald voor het schoonmaken van de groente voor het kasteel. Oudste zoon Gerrit was naast tuinknecht ook verantwoordelijk voor het opwinden van de klok van het kasteel. Hiervoor ontving hij in 1847 3 gulden. En jongste zoon Dirk was in dienst als tuinknecht.

De startperiode van Willem was hectisch want Jan David Zocher was bezig het park om te vormen in de Engelse landschapsstijl. Maar ook het "gewone werk" moest doorgang vinden. Aanwijzingen dat Zocher een rol gespeeld heeft in de komst van Willem Gussekloo op Duivenvoorde zijn op papier niet gevonden maar zijn niet ondenkbeeldig (het zou kunnen?).

De functie van tuinbaas is in die periode in Nederland belangrijk met de vele buitenplaatsen en de welvaart waarin het land zich bevond. (Zie functieomschrijving begin hoofdstuk Tuinbazen). De functie van tuinbaas wordt qua invulling bepaald door de eigenaar van "Het buiten" of de kasteelheer. Maar de kennis van de tuinbaas en zijn hobby's, daar werd naar buiten toe wat graag mee gepronkt naar relaties of familie.

Willem Gussekloo komt in de middag van 20 juli 1847 op 51-jarige leeftijd plotseling te overlijden. Zijn zoons Gerrit en Dirk zijn dan pas 17 en 12 jaar, dat is te jong om hun vader op te volgen.

Gerrit Gussekloo heeft er waarschijnlijk wel voor gezorgd dat 'de tuin' bleef draaien na het overlijden van zijn vader. In november 1847 ontvangt hij van Nicolaas Steengracht (naast zijn loon als tuinknecht) een buitengewone beloning van 30 gulden, omdat hij goed op de winkel heeft gepast tot Pieter Donker begint als tuinbaas.

Intermezzo: **Pieter Donker (1801-1866)**

Pieter Donker neemt een paar maanden na het overlijden van Willem Gussekloo de functie van tuinbaas over, maar snel wordt duidelijk dat Pieter Donker meer dan alleen tuinbaas is. Hij is de schakel tussen al het buitenpersoneel en treedt op als gemachtigde voor de pachters namens jonkheer Steengracht.

Pieter Donker was een gewaardeerd werknemer van de familie Steengracht. Hij was jarenlang tuinbaas op hofstede Keukenhof in Lisse. Pieter Donker is op 25 januari 1826 getrouwd met Johanna Maria Hoekveld, de dochter van Frederik Hoekveld, tuinbaas op Keukenhof. Pieter Donker wordt na zijn huwelijk, nog geen 25 jaar oud, direct tuinbaas op Keukenhof. Frederik Hoekveld vertrekt naar de Bilt en wordt daar tuinbaas op Tameroord; een andere buitenplaats in het bezit van de familie Steengracht. Jonkheer Johan Steengracht(1782-1846) had veel vertrouwen in zijn tuinbazen, Frederik Hoekveld duikt regelmatig op in notariële acten als vertegenwoordiger van jonkheer Steengracht. En ook Pieter komen we direct in februari 1826 al tegen in notariële acten, waarin hij optreedt als vertegenwoordiger van de jonkheer. Na het overlijden Johan Steengracht in 1846, wanneer de erfenis is afgehandeld, vertrekt Pieter Donker naar Voorschoten.

Het tuinboek van Pieter Donker als tuinbaas van Duivenvoorde start in november 1847. Volgens het tuinboek zijn er in 1847 en de jaren daarna vier tuinlieden in dienst, af en toe aangevuld met wat losse krachten. Ze komen uit de familie van der Togt, Gussekloo en Donker. In 1847 zijn de volgende tuinknechten in dienst:

Pieter van der Togt (verdient 4.80 gulden per week)

Gerrit Gussekloo (verdient 4.80 gulden per week)

Dirk Gussekloo (verdient 3.90 gulden per week)

Jan Donker (verdient 2.40 gulden per week)

Dirk Gussekloo (1830-1909) trouwt in 1865 met de oudste dochter Johanna Frederika van Pieter Donker en zijn vrouw. Hij verhuist na het huwelijk naar Koog aan de Zaan om te gaan werken bij een bekende bloemist aldaar. Maar als Pieter Donker in februari 1866 plotseling komt te overlijden volgt Dirk Gussekloo hem drie maanden later op als tuinbaas op het Kasteel Duivenvoorde. Dan is de zoon van Willem alsnog de opvolger van zijn vader in de geliefde functie van tuinbaas. Zijn broer Gerrit Gussekloo is plotseling overleden in 1854. Wat we niet zeker weten maar wel vermoeden is dat Dirk waarschijnlijk aangenomen wordt door Nicolaas Johan Steengracht dezelfde die zijn vader vroeg voor de functie. Maar deze Johan komt in datzelfde jaar 1866 te overlijden en laat het landgoed Duivenvoorde na aan zijn zoon Hendricus Adolphus Steengracht(1836-1912).

Het archief van kasteel Duivenvoorde bezit een correspondentie tussen de kasteelheren (die vaak in het buitenland vertoefden) en de tuinbazen Gussekloo.

Zoals dat nu bekend is zijn ook de Gussekloo 's vertrouwenspersonen van de kasteelheren als het ging om het dagelijks reilen en zeilen van het landgoed en zijn personeel.

Uiteraard voerden zij een eenvoudige boekhouding ter verantwoording van de betaling van het personeel en de lopende kosten van het landgoed.

In de arbeidsboeken van Kasteel Duivenvoorde van 1881 tot 1912 zie je steeds dezelfde namen voor het uitbetalen van het weekloon. Namen als Nederpelt, van Dijk, van Veen, van Dijk en Remmerswaal. Ook lees je de omschrijving: jongen van van Veen of zonen van van Rijn en broers van..... Uit deze 5 boeken (Archief Stichting Duivenvoorde inv nrs 304 tot en met 308) is het helder, als je goed functioneerde dan kwamen ook je kinderen of broers in beeld voor tuinwerk op Duivenvoorde. In die genoemde periode was het hoogste weekloon wat betaald werd 10 gulden en het laagste 2 gulden 50.

Buiten de vaste weeklonen stonden in de kasboekjes ook losse werkzaamheden genoemd die werden uitbesteed aan de pachters of lossen arbeidskrachten die bij drukte of ziekte nodig waren. Een transcriptie van de boeken van 1883 (zie bijlage van de tentoonstelling Upstairs Downstairs van 2016) geeft een beeld van aparte tuin en terreinwerkzaamheden. In de boeken van Hendricus Adolphus Steengracht kwamen wekelijks grote bedragen voor "gegeven" als voorschotten aan Gussekloo om de betalingen voor hem te verzorgen.

Rond 1900 liepen er gemiddeld acht tuinknechten rond, naast vaak nog twee tuinjongens en een vaste timmerman.

In 1909 treed **Willem Gerard Gussekloo (1874-1971)** de tweede zoon van Dirk en Johanna Frederika in de voetsporen van zijn vader als derde van de Gussekloo's. Hij is dan 35 jaar en zal zijn sporen wel verdiend hebben. Maar met twee goede voorgangers zal het geen lange discussie zijn geweest of hij de familietraditie mocht voortzetten.

In 1912 komen er nieuwe bewoners op het kasteel, baron en freule van Schimmelpennick van de Oye.

In de jaren rond 1920 nam het aantal personeelsleden op Duivenvoorde sterk af. De freule en de baron hebben dan voor het huis binnen alleen nog een huisknecht en een kokkin in dienst. Voor buiten waren er de jachtopziener en de tuinbaas Willem Gerard Gussekloo met zijn groep van tuinlieden en losse arbeiders.

Willem Gerard Gussekloo haalt de krant wanneer hij zijn 40-jarig dienstverband als tuinbaas viert.

Hij overlijdt op 97-jarige leeftijd in Voorschoten. Hij is geboren op het landgoed Duivenvoorde en hij heeft er tot zijn 84ste gewoond op de laan van Duivenvoorde 4, Hij is de laatste Gussekloo die "diende" op het landgoed Duivenvoorde.

Bovenstaand verhaal is mede geschreven door en n.a.v. Onderzoek en aantekeningen van **Wim van den Eijkel** gids en vrijwilliger Archief stichting Duivenvoorde en **Diederik Gussekloo** onderzoeker van zijn familie Gussekloo.
Ook dank aan **Fredriek Dufour-Briët** vrijwilliger Archief stichting Duivenvoorde